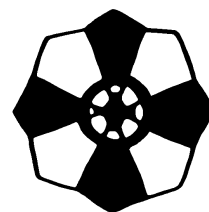

SPÅNGA BYGDEN

Nr 110

Oktober 2009

Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille

SPÅNGA BYGDEN

Utges av Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille, som tillhör Stockholms läns Hembygdsförbund.
Utkommer med fyra nummer om året.

Redaktion

Carin Ljung, Leif Lennbom, Krister Nordin

Innehåll

”Småbrukarvägen i Sundby borde heta Herrgårdsvägen”	3
Filmen som äntligen dök upp	7
Historien om ett gammalt vykort	9
Lyckad lopp- och växtmarknad	13
Glädjespridande gillesmedlem har gått bort	17
Öppet hus på Nälsta gård	19
Nya medlemmar	20

Omslagsbild: Loppmarknad och växtbyttardag på Nälsta gård 30 augusti 2009.

Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille
Box 3303 163 03 SPÅNGA
PlusGiro 26 50 62-0 Bankgiro 5534-2471
Adress till Nälsta gård: Rättar Vigs väg 95
Buss 118, hållplats Nälstaplan
Hemsida: www.hembygd.se/stockholm/spanga

”Småbrukarvägen i Sundby borde heta Herrgårdsvägen”

av Krister Nordin

Detta och mycket annat om Sundby under 1920-talet och framåt fick de ca 20 deltagarna i Gillets Sundbyvandring den 24 maj lära sig. Sundby ingår idag i Spånga-Tensta stadsdel och hör till det som, tillsammans med Bromsten, Flysta och Solhem, brukar kallas "gamla Spånga".

Namnet Sundby är känt sedan 1312 genom en affärstransaktion mellan Klara kloster och en borgare i Stockholm, Johannes Gasebog. En del av nuvarande Sundby gård, byggd 1860 i stående timmer, finns fortfarande kvar på Gribbyvägen 19 efter att Sundby på 1930-talet styckats upp i villatomter och området till en början kallades Spånga villastad.

Foto: Krister Nordin

Guide på vår vandring var Henry Sundeby som kom till gården som fyraåring på 1920-talet då hans far köpte Sundby 1922. Det var således en anrik gård som blev Henrys och hans syskons tummelplats, och småbruk var nog inte en korrekt beskrivning på den verksamhet som bedrevs.

Henry som idag är 91 år hade kommit från sin nuvarande hemort på Öland för att för oss medvandrare beskriva ett Sundby som inte hade mycket likhet med den miljö vi idag såg runtomkring oss när vi samlades i korsningen av Sundbyvägen och Småbrukarvägen.

När Henry började berätta var det inte svårt att föreställa sig 30 kor i ladugården och tjugo till som gick utanför tillsammans med åtta ardennerhästar och betade på Sundbyskolans område. Det blev en beskrivning om skenande hästar som inte stannade förrän ekipaget slog i lagårdsväggen där hemma på gårdsplan, det var parhästar som välte ner i isiga diken på väg från Gribby och barn som hade en fantastisk uppväxtmiljö med naturen, djuren och ilska torpare vars marker de sprang över för att inte åka på stryk. Vi kunde titta på resterna av gamla husgrunder som finns kvar i villaträdgårdarnas fasad mot gatan och där husens invånare förmodligen inte har någon kunskap om vad som tidigare legat på deras tomt.

Syskonskaran på Sundby bestod av tre bröder och en syster och med på vandringen var också systemen Ingrid Källberg med make Sixten, ett för Gillet välkänt par som bidragit till att utveckla Gillet till vad det är idag. Ingrid kunde ibland bistå sin bror med detaljer i berättelsen vilket gjorde vår upplevelse än mer levande.

Henrys barndomsdröm att bli travkusk utvecklades så småningom till en framtid som agronom men travkusksdrömmen fanns där och bland inspirationskällorna fanns exempelvis hästen Hjärdis som tillhörde den legendariske travkusken Gösta Nordin och som bl.a. stod i Sundbys stall. De backiga vägarna runt gården har även tjänat som utmärkt träningsterräng för Solvallas hästar under långa tider.

Till gården hörde en fast styrka som bestod av rättare, smed, 3-4 körsvenner och pigor, förutom extra arbetskraft vid höbärgningen - sammanlagt var man ca 12 personer i maten varje dag. Vid behov samarbetade Sundby även med Bällsta och Gribby gårdar som var grannar på ömse sidor om höjderna runt Sundby varav den ena kallades Dödsberget efter en häst som troligen störtat ner i tidernas begynnelse. Namnet används fortfarande av invånarna på intilliggande gator.

När vi väl tagit oss uppför Sundbys backar till Sundby gård hade man en storslagen utsikt över omgivningarna och det måste ha varit ett hårt arbete för hästarna att ta sig såväl upp som ner för dessa med de tunga lass som drogs.

Framför huset står fortfarande ett par kastanjer och pryder gårdsplanen, kastanjer som även lever vidare på Öland genom Henrys försorg som har planterat dem hemma i Färjestaden.

I strålande vackert försommarväder gick vandrigen upp och ner för Sundbys backar och vi besökte sist även platsen där Sundbys båtsmanstorp hade legat innan vandrigen avslutades på Nälsta Gård för de som så önskade med kaffe och dopp vid ett för dagen lite förlängt Öppet Hus. Vandrarna kunde där avsluta dagen med de frågor som inte hade hunnits med och diskutera dagens upplevelser med varandra. Vi kände alla som gått med att vi fått nya kunskaper om Sundby och tackar Henry som var en gudabenådad berättare med glimten i ögat och ett fantastiskt minne av det som låg 75 år bakåt i tiden.

Filmen som äntligen dök upp

Av Karl-Erik Fridzén

När filmen *Nattvardsbarnen* skulle spelas in i Spånga kyrka år 1936 så behövdes det några statister. Mina grannar, Ines och Hjalmar Andersson som ägde blomsterkiosken vid kyrkan, blev då tillfrågade om de kunde ställa upp och om de kände något barn som ville vara med så vore det bra. Då fick jag chansen att rycka in. Tillsammans skulle vi föreställa en familj på filmen. Efter nattvarden som hölls inne i kyrkan vandrade alla nattvardsbarnen sakta och högtidligt ut från kyrkan med de anhöriga följande efter. Utanför väntade vänner och bekanta, däribland vi statister som uppvaktade med blombuketter. Det blev en mycket kort filmsekvens och för detta mitt blygsamma framträdande erhöll jag fem kronor i honorar, vilket var mycket pengar på den tiden. Enligt en uppgift jag fått motsvarade det 100 kronor och 48 öre idag.

Vad filmen sedan blev av och hur resultatet blev fick jag aldrig veta. Några ambitioner att fortsätta som barnfilmstjärna i likhet med Shirley Temple, som var mycket populär på den tiden, hade jag i alla fall inte.

Tiden gick och först nu vid 80 års ålder, när jag satt vid hembygdsgården i Nälsta och diskuterade om gamla tider, kom det fram att Barbro Andersson, uppvuxen i Spånga, hade en kopia på filmen. Tillsammans med Blenda Brandt, ungdomskamrat till Barbro, blev jag bjuden på kaffe med dopp och en mycket efterlängtat visning av filmen hemma hos Barbro. Tack för det, Barbro.

Under våren 2009 hade Leif Lennbom i Spånga Fornminnes- och Hembygdsgille ordnat med en visning av ett flertal sammansatta kortfilmer från gamla tider i Spånga, där också filmen *Nattvardsbarnen* fanns med. Vid Spånga-Folkan, där filmen visades, hade ett stort antal medlemmar samlats. Ett varmt tack till Leif med flera som gjort det möjligt att få se denna film ännu en gång, som jag i så många år undrat över vart den tog vägen. Tack också till Björn Thörnqvist som tagit fram vidstående foto från filmen. På fotot ses till höger mina grannar Ines och

Hjalmar Andersson från Bromsten. Den lilla gossen till vänster är undertecknad, då snart 9 år gammal, som efter 72 år äntligen fick se den efterlängtrade filmen. Bättre sent än aldrig.

Historien om ett gammalt vykort

När Björn Thörnqvist nyligen inhandlat ett gammalt vykort på Tradera föreställande Spånga barnhem, frågade han om någon visste var det hade legat. Vid en sökning ”på nätet” fann vi att en artikel om barnhemmet skrivits i Svenska Morgonbladet 1908. En fotokopia av artikeln skaffades från Kungliga Biblioteket. Av denna framgår indirekt att vykortet skrivits av de tre kvinnor som drev barnhemmet.

Artikel ur Svenska Morgonbladet N:r 219 B Måndagen den 21 september 1908 av signaturen Wald. (Axel V. Dahlgren):

Spånga Barnhem.

I det idylliska lilla förstadssamhället Spånga ligger tämligen undångömdt för världens blickar ett litet barnhem. Det startades 6 aug. i fjol och är sålunda ganska nytt. Det är ej heller någon i vanlig mening s t o r inrättning. Men den har en storhet – kärlekens och själförsakelsens. Det är nämligen tre unga kvinnor, själfva fattiga på jordiska ägodelar, som, ömmande för barnen, öppnade verksamheten i fråga, och som allfort sköta densamma. Deras namn är Ida och Ester Andersson samt Clara Eriksson. Inalles ha hittills upptagits omkring 30 barn. Af dessa voro några, då de upptogos, helt späda, andra några månader gamla. Det har emellertid visat sig vara hart när omöjligt med nuvarande resurser att upptaga uteslutande helt späda barn, hvarför man ej gärna kan mottaga dem förr än de nått en ålder af omkring 3 månader. Naturligtvis är det hufvudsakligen ogifta mödrar, som det lilla hemmet söker hjälpa. De betala i regel till hemmet för barnet 10, 15 och 20 kr. pr månad. Ibland händer det också, sade syster Andersson, att vi ej få något alls i månadsersättning. En del mödrar ha kunnat återhämta sina barn, en del små ha fått goda fosterhem. Några ha aflidit. En del spädbarn voro nämligen, då de mottogos, ytterst klena och indisponerade och förorsakade hemmet mycket besvär och kostnader. En hård pröfning vederfors hemmet i somras, då difteri utbröt bland flere af de små.

För närvarande finnas å hemmet några barn, hvars framtid säkerligen skulle bli lyckligast, om de finge goda fosterföräldrar. H v a r f i n n a s

d e s s a f o s t e r f ö r ä l d r a r ? Hvem vill taga denne lille Figge, som trippar omkring på golfvet? Han är 20 mån. gammal, knubbig, klarögd och älsklig. Hvem känner sig manad att som sina upptaga lilla Sigrid, 11 mån., eller lilla Eva, 9 mån.? Tänk på det! Kanske Gud vill det!

För hemmets räkning hyres ett litet hus med potatisland och en liten trädgård till. ”Vår värd är mycket god. Han förtjänar det varmaste tack. Vi restera nu med hyran för hela sista kvartalet, men han är lika förekommande mot oss ändå”, sade syster A. Hvem är värden? Frågade jag. Grossh. Carl A. Svensson, Munkbron 1, Stockholm. – Vår läkare, doktor Mårtensson i Sundbyberg, äro vi också mycken tack skyldig för allt han gjort för hemmet, sade syster A. med värma, i det hon pysslade om ett par tre småtingar på en gång. Och, tillade hon, professorskan Montelius och fröknarna Berg på Hersbyholm äro hemmets särskilda beskyddare och gynnare. Nämnda personer samt prosten Sylvén i Spånga lämna beredvilligt upplysningar om hemmet.

”Det är väl svårt för er att få det att gå ihop?” – ”Ja, det är hårdt nog, men hittills har Herren hört våra böner och hulptit.” – Den oförlikneliga själfuppoffringens trosvisshet jämte den all möda öfvervinnande kärleken till ”dessa små”, som låg Mästaren själf så varmt om hjärtat – detta är tydligen den drifvande kraften i denna kärleksverksamhet.

”Tänk om några ville t. ex. utfästa sig för hyresbidrag, så att vi kunde få bo fritt!” – ”Ni tar väl äfven emot annat än penningar?” – ”Naturligtvis! Kläder, linne, skodon – ja, allt som ni vet behöfs här.”

För gåfvor, som hittills lämnats till hemmet sedan dess bildande, redovisas i denna tidning. Dessa gåfvor ha användts till löpande utgifter.

En rond genom rummen (3 på nedre botten och 2 en tr.) öfvertygade mig om, att hemmets systrar söka göra det bästa de förmå med de resurser som finnas. Dock, hvem vill komplettera det lilla barnhemmet i Spånga med en möbel eller flere, med något som de behöfva?

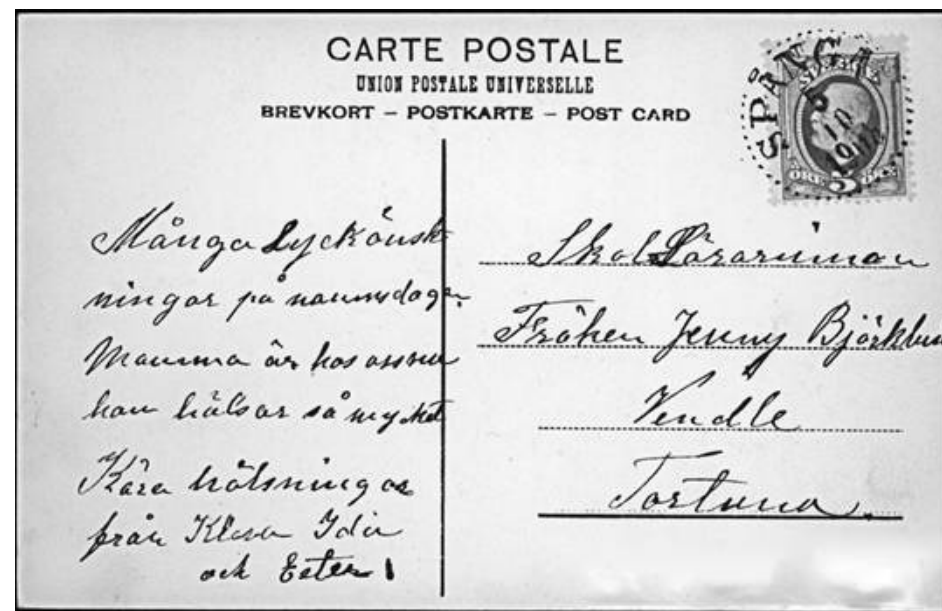
Medan jag å verandan trakterades med kaffe, kom den största af flickorna, 4-åriga Nansy, upp och hälsade på mig. En mörklagd flicka med stora ögon. Hon har, sade min värdinna, undergått stora förändringar, sedan hon kom hit. Hennes mamma var död. – Jag tog nu farväl af de goda systrarne vid Spånga barnhem, innerligt önskande, att deras kärleksverk måtte få stor framgång. Af det lilla fröet kan blifva ett stort träd till välsignelse för många.

Utkommen på vägen kom lilla Nansy och räckte mig sin lilla hand till ett sista adjö...

W a l d.

Nu vädjar vi i Gillet till läsarna om fler uppgifter angående det ovannämnda barnhemmet i Spånga. Vi har gjort efterforskningar men utan resultat. Ett tag trodde vi att det kunde röra sig om det barnhem i Hässelby villastad som gett upphov till namnet Barnhemsvägen. Det visade sig dock vara drivet av Frälsningsarmén.

Om det är någon som hört eller läst om detta barnhem eller dessa tre kvinnor som så uppoffrande tog emot andras barn, så låt oss veta det. Skriv eller ring till Leif Lennbom, e-post leif.lennbom@tele2.se, tel. 08-36 31 86 eller Björn Thörnqvist, e-post bjorn@bromsten.nu, tel. 08-36 00 89 eller Carin Ljung, e-post carin.ljung@tele2.se, tel. 08-36 16 50.

Lyckad lopp- och växtmarknad

Söndagen den 30 augusti bjöd Gillet på växtbytardag och loppmarknad i Nälsta gårds trädgård. Medlemmar hade skänkt ur sina gömmor och resultatet blev över förväntan. Sällskapet Trädgårdsamatörerna representerades av två damer med massor av exotiska växter till mycket förmånliga priser. Medlemmar av Gillet kom också med trädgårds- och inneväxter som rönt stort intresse.

Loppisfynden gick åt som smör, trots att allt inte var till lägsta pris. Gedigna hemslöjdsalster som ett par vackra gardiner vävda i början av 1900-talet på Hakings vävateljé vid Barkarby torg får representera kvalitetsföremålen.

Som grädde på moset kom veteranbilen Gullan på besök och parkerades vid båtsmanstorpet. Den fick många beundrande blickar av både barn och vuxna.

Solen sken och alla tycktes trivas. Gillet planerar redan för en upprepning våren 2010.

Glädjespridande gillesmedlem har gått bort

av Carin Ljung

May Tell är död. Hon dog den 31 juli och begravdes 13 september i Spånga kyrka. Sörjd och saknad av barn, barnbarn och barnbarnsbarn och många, många vänner. Alla som känt henne vittnar om hennes glada humör och stora hjärta.

Spånga-Bygden har talat med några personer som har särskilda minnen av May.

Barbro Andersson minns May från slutet av 1920-talet. Barbro växte upp i banvaktstugan vid Spånga station och kände familjen Lundstedt som drev Svahns café och restaurang vid nuvarande Spånga kyrkväg där viadukten går över järnvägen. En halvtrappa ned i samma hus fanns bageri och mjölkaffär. Där arbetade May Tell i slutet av 1920- och början av 1930-talet. Två gånger om dagen levererades färsk mjölk till butiken från gårdarna på Järvafältet. Barbro, som var 8-10 år på den tiden, minns May väl eftersom hon alltid var så glad och trevlig och omtyckt av alla. Efter några år bytte May arbetsplats till Konsum på Solhagavägen där Harald Månsson var föreståndare. Hon bodde på Vintergatan (nuvarande Solhemsvägen) uppåt Folkets hus.

Carl-Henrik Källberg minns May som en av "brandkårsflickorna" på 1940-talet. De förgyllde Solhems borgarbrandkårs fester och jubiléer.

Kalle Flygar lärde känna May först för 1 ½ år sedan på Fristad. Han kom till henne för att visa bilder från Bromstens IK:s stödförening LG som bildats 1929 just på Svahns café där May då arbetade. Calle blev så imponerad av att May, trots sin höga ålder, var så klar i huvudet. Hon kände igen personerna på fotografierna och blev mycket glad då hon upptäckte Gösta Carlsson från Uplandsbanken som varit med i LG ända från början. Calle minns honom från 1955, då han besökte Bromstens IK och donerade en gul fotboll med snörning till klubben.

May Tell var en trogen medlem i Hembygdsgillet ända till sin död. De sista åren orkade hon inte besöka Nälsta gård och Öppet hus, men tidigare om åren var hon en flitig gäst.. Saknaden efter henne är stor. May blev 99 år.

May Tell till vänster i glatt samspråk med Märta Eriksson vid ett Öppet hus på Nälsta gård.

Välkomna till Nälsta Gård

**Vi har Öppet Hus med kaffeservering
kl. 13 - 16**

11 oktober

25 oktober

Nils Hedlund berättar om Hedlunds Motor i Spånga

8 november

22 november

Dragspelsunderhållning med Åke Hägglund

13 december

Luciakaffe, sång och musik med Tensta Hages barnbarn

Nya medlemmar

Margot Eklund, Spångs

Gerd Schultz, Spånga

Inger Stolt, Saltsjö-Boo

Välkomna!

Höstens övriga aktiviteter i Gillet

4 oktober

Bromstensvandring

20 oktober

Bolindermuseet i Kallhäll

3 november

Visning av 70-talslägenhet i Tensta

15 november

Visning av "Spångafilmerna" på Spånga Folkan

Utförligare program finns i bilagan till detta nummer.

Medlemsavgiften: Kr 120:-, familjemedlemmar kr 20:-

ISSN 0281-5079